

Stručný nástin kultu svatého Linharta v Čechách a na Moravě

Libor Drahoňovský

ÚVOD

Tento článek si klade za cíl rámcově seznámit čtenáře s kultem svatého Linharta (někdy rovněž zvaného Leonarda) v Čechách a na Moravě. Kult svatého Linharta, podobně jako kult dalšího agrárních světců (např. svatého Vendelína, svatého Isidora Madridského, svatého Donáta a svaté Notburgy) hrál v minulosti významnou roli v životě našich předků. Zejména z tohoto důvodu jsem se rozhodl vytvořit tento nástin tématiky, který by čtenáře seznámil s jednotlivými projevy kultu. Uctívání tohoto světce dokládá kromě zasvěcení kostelů značné množství sochařská díla v městském či venkovském prostředí, případně ve volné krajině. Kromě toho se k němu vztahují obřadní praktiky a festivity (přinášení obětí na den svatého Linharta 6. listopadu v podobě zoomorfních figurek z různých materiálů, posvícení, dále žehnání dobytka a koní). K pronikání reálií kultu svatého Linharta dochází také v soudobé narativitě a verbální komunikaci. K prezentaci informací o jednotlivých projevech svatolinhartského kultu v minulosti i v současnosti jsem přistoupil z několika důvodů. Je očividné, že tento kult byl a částečně dosud je na území Čech a Moravy rozšířen nezanedbatelnou měrou, přičemž jeho rozmanité projevy jsou z odborného hlediska velmi hodnotné především pro badatele z řad etnologů, folkloristů, historiků, kunsthistoriků, sociologů, kulturologů a religionistů.

ŽIVOTOPIS A LEGENDA SVATÉHO VÁCLAVA

Než pohovořím o kultu svatého Linharta, zastavme se alespoň krátce u jeho životopisu.¹ Dle vyprávění legendy žil tento světec v době franckého krále Chlodvíka I.

1 *Synopsis Miraculorum et Beneficiorum sevincvla charitatis, Lieb-Bander vnd Ketten-Glieder, welche berührt vnd vbernatürlich an sich gezogen der wunderthatige Magnet Abbt und Beichtiger S. Leonardus, München 1659.*



(+ 511). Pocházel z vlivné aristokratické rodiny. Po obrácení ke křesťanství byl v Re-meši pokřtěn biskupem Remigiem. Stal se poustevníkem a následně založil kláš-ter v Noblacu u Limoge, kde byl jmenován opatem. Za svého mnišského působení se u panovníka obvykle přimlouval za propuštění mnohých nespravedlivě odsouzených vězňů a zajatců, které Frankové získávali během válečných tažení. Traduje se, že jak-mile dotyční již jen vyslovili jeho jméno, padala z nich pouta, která pak z vděčnosti Linhartovi přinášeli. Tak tomu bylo i po celá staletí po jeho smrti, kdy se k němu vě-řící vězni obraceli jako k nebeskému patronovi. Od svatého Linharta se rovněž očeká-ovala pomoc tělesně či duševně postiženým lidem, jejichž stav býval vnímán jako uvěz-nění. Další se svatým Linhartem spojená významná událost se měla odehrát během lovu krále Chlodvíka I. v lese, kde jeho těhotnou choť, která jej provázela, přepadly náhlé porodní bolesti. V momentě její smrtelné úzkosti a ohrožení života svého i ro-dícího se potomka světec místem zrovna procházel. Pomodlil se k Hospodinu a krá-lovna zdárně porodila. Kromě výše uvedených skutků pečoval o nemocné a proslavil se exorcismem. Zemřel 6. 11. roku 559 a byl pochován v klášteře Saint Leonhard de Noblac.

Původně byl svatý Linhart uctíván lokálně na území Franské říše, především na základě reálií jeho životopisu jako patron vězňů, válečných zajatců, rytířů a bojov-níků, které měl chránit před zajetím a uvězněním, dále těhotných a rodících či ne-plodných žen. Světec ovšem plnil i další role: býval vzýván jako patron cestujících, vládce vodního živlu a pramenů, ochránce polní úrody, při osvobození ze závislosti na hříších, při obchodních jednáních, při či proti zbloudění lidí i zvířat, ztrátě nebo krádeži věci, soudnímu sporu, krupobití a špatnému počasí, požáru, pomluvě, na-ctiutrhaní i působení čarodějnic a nečistých sil. Patronem dobytka a koní se stal až mnohem později, o čemž se dále zmíním podrobněji.

ROZŠÍŘENÍ KULTU SVATÉHO LINHARTA

Tento světec se v některých regionech střední a západní Evropy těšil velké úctě, jinde je téměř nebo zcela neznámý. Totéž můžeme říci o Čechách a o Moravě. V obecném po-vědomí u nás svatý Linhart nepatří k příliš známým světcům. Určité zastoupení kultu je lokálně doložitelné v Plzeňském, Ústeckém a Středočeském kraji, v západní části jižní Moravy, dále na Československu, Jičínsku, Havlíčkobrodsku, Šumpersku a Olo-moucku. V ostatních částech naší země se kult svatého Linharta nevyskytuje nebo se s ním setkáváme velmi sporadicky. Celkem byly v Čechách svatému Linhartovi zasvěceny více než dvě desítky kostelů, několik kaplí a exteriérových statuí. Nemluvě již o obrovském množství skulptur a obrazů v církevních objektech, což se týká pře-devším jižních Čech. Svatému Linhartovi zasvěcené kostely vznikly v Březenci² (CV),

2 Kostel v Březenci byl založen roku 1384, odstřelen roku 1982. <

Cítově³ (ME), Čakově⁴ (CB), Dolních Studénkách⁵ (SU), Dolní Vltavici⁶ (CK), Havraníkách⁷ (ZN), Hlavici⁸ (LB), Hněvotíně⁹ (OC), Horních Studénkách¹⁰ (SU), Karlových Varech¹¹ (KV), Kašperských Horách¹² (KT), Kdousově¹³ (TR), Liděřovicích¹⁴ (JH), Matějovci¹⁵ (JH), Mušově¹⁶ (BV), Nové Vsi¹⁷ (TC), Oslově¹⁸ (PI), Pohorské Vsi¹⁹ (CK), Pramenech²⁰ (CV), Praze²¹, Slověnicích²² (CB), Uhlišti²³ (KT), Údrči²⁴ (KV),

- 3 Kostel v Cítově pochází z první čtvrtiny 13. století.
- 4 Kostel v Čakově je poprvé připomínán roku 1343.
- 5 Kostel v Dolních Studénkách byl postaven ve 40. letech 19. století na místě původní evangelické kaple.
- 6 Dolní Vltavice, původně pod názvem Hirzov (Hirzov, Herzov, Heršov) byla založena zvikovským královským purkrabím Hirzem ve 13. století. Nejstarší zmínka o vsi pochází z roku 1268. Tato osada u staré soumarské stezky mohla však existovat dávno před tímto datem. Hirzo před svojí smrtí roku 1275 ji spolu se 13 obcemi odkázal klášteru ve Zlaté Koruně. První zmínka o kostelu svatého Linharta je z roku 1355. V 18. století byl vystavěn kostel nový, který zanikl společně se vsí v souvislosti s vybudováním přehradního jezera Lipno.
- 7 Kostel z roku 1752 v Havraníkách vznikl na místě kaple z roku 1220.
- 8 Kostel v Hlavici byl postaven v letech 1748–1759.
- 9 Kostel v Hněvotíně z roku 1772 stojí na místě původního, který je zmiňován již k roku 1394.
- 10 Původní kostel Panny Marie v Horních Studénkách snad z 15. století se v následujícím století stal českobratrským. Teprve v době rekatolizace se stal opět katolickým, kdy došlo k jeho zasvěcení svatému Leonardovi.
- 11 Románský kostel svatého Linharta u Karlových Varů vznikl již kolem roku 1220. V souvislosti se ztrátou významu a zániku přilehlé obce v 15. století se stavba postupem času proměnila v ruiny.
- 12 Kostel svatého Linharta v Kašperských Horách byl založen ve 2. polovině 14. století, později byl zasvěcen svaté Markétě.
- 13 Kostel v Kdousově je čistě barokní stavbou z let 1760–1779.
- 14 V Liděřovicích byl kostel založen kolem poloviny 14. století.
- 15 V Matějovci svatému Linhartu a svatému Oldřichu spoluzasvěcený kostel pochází z let 1744–1747.
- 16 V Mušově vznikl románský kostel svatého Linharta ve 20–30. letech 13. století.
- 17 V Nové Vsi u Tachova původně románský kostel svatého Linharta byl znovuzřízen v období baroka. Po požáru roku 1946 nastalo období jeho stavební devastace a ztráty mobiliáře. V současnosti jsou patrné pouze základy.
- 18 V Oslově se předpokládá vznik kostela svatého Linharta ve 14. století.
- 19 V Pohorské Vsi vznikl kostel roku 1787. Jeho mobiliář byl vystěhován, není vyloučeno, že byl zničen. Alespoň zatím se mi nepodařilo jeho osud, případně místo uložení, vypátrat.
- 20 V Pramenech byl původní k roku 1357 zmiňovaný kostel přestavěn v letech 1615–1618. V 50. letech 20. století zbořen.
- 21 V Praze vznikl románský kostelík svatého Linharta na Starém Městě již před 1278. Následně byl přestavěn na gotické trojlodí. Zanikl po roce 1787.
- 22 Ve Slověnicích svatému Linhartu a svatému Mikuláši spoluzasvěcený kostel vznikl ve 2. polovině 13. století.
- 23 V Uhlišti u Nýrska vznikl kostel ve 3. desetiletí 15. století.
- 24 V Údrči byl kostel svatého Linharta postaven ve 2. polovině 14. století

Úmyslovicích²⁵ (NY) a Vysokých Žibřidovicích²⁶ (SU). Kaple svatého Linharta jsou známy v polích za Hájem u Duchcova²⁷ (TP), u Todně (CB) a na okraji Vodňanských Svobodných Hor²⁸ (ST). Již z výše uvedeného výčtu vyplývá, že velký podíl svatému Linhartovi zasvěcených či spoluzasvěcených kostelů a kaplí vykazuje z jednotlivých krajů Jihočeský kraj. Na jeho území mu byly zasvěceny celkem čtyři kostely (Oslov, Liděřovice, Čakov, Pohorská Ves, Dolní Vltavice) a dva spoluzasvěceny (Slověnice a Matějovec).

Značný počet svatému Linhartovi zasvěcených církevních objektů a jinde nebývalé množství obrazů a soch v interiérech kostelů na jihu Čech je možné vysvětlit několika příčinami. Jedná se o region s vysokou mírou katolické religiozity a určitou rezistencí tradičních forem způsobu života, což se odráží jak v oblasti hospodářské, tak ideové a kulturní. Významnou roli v daném kraji hrálo zemědělství. Kromě toho je kult svatého Linharta mimořádně silně zastoupen v sousedním Bavorsku a Rakousku, tedy v zemích, které se zřejmě staly hlavními ohnisky jeho pronikání do přilehlého území Čech. Šířitelskou misi svatolinhartského kultu sehrál rovněž cisterciácký řád, který měl na území jihočeského regionu již od 13. století vlastní fundace zastoupené kláštery ve Zlaté Koruně a ve Vyšším Brodě. Tyto faktory sehrály důležitou roli při formování kultů katolických světců a jim připisovaných patronací v konkrétních aspektech života místních obyvatel. Na jihu Čech je z kultů agrárních světců jako ochránců v hospodářství chovaných kopytníků doložen kromě svatého Linharta v menší míře svatý Vendelín, svatý Erazim²⁹ i svatý Vintíř.³⁰

PRAXE PROSEBNÝCH A DĚKOVNÝCH DARŮ V SOUVISLOSTI S KULTEM SVATÉHO LINHARTA

Kulty mnohých katolických světců provázela praxe obětí různých podob i materiálů. Obětování prosebných a votivních darů navazuje na předkřesťanské kulty, přičemž bylo v oblasti Alp a na sever od nich nejpozději od 11. století včleněno do kultu svatého Linharta, dále např. svatého Martina³¹, svatého Jiljí³², svatého Wolfganga³³,

25 V Úmyslovicích nebylo stejně jako například v Kašperských Horách zasvěcení svatému Linhartovi původní. K němu došlo až roku 1812 v souvislosti s přestavbou. Původní gotický kostel byl zasvěcen svatému Václavu.

26 Ve Vysokých Žibřidovicích byl kostel svatého Linharta postaven v 1. polovině 18. století na místě původního dřevěného.

27 Kaple sv. Leonarda se nachází na pravé straně při polní cestě z Háje u Duchcova do Oseku. Vystavěna byla v neoklasicistním slohu roku 1843 sedlákem Josefem Beckem. Slavnostní bohoslužba u nově zrekonstruované kaple se konala 1. 5. 2008.

28 Ve Vodňanských Svobodných Horách vznikla na počátku 20. století.

29 MIKOLÁŠEK, F. *Povídání o Rozárce*, Borovany — Bernartice, 2010, s. 11.

30 ROYT, J. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999, s. 106.

31 ANDREE, R. *Votive und Weihgaben des katholischen Volks in Süddeutschland*, Braunschweig 1904, S. 86, 87.

32 *Ibid.* S. 89.

33 *Ibid.* S. 89, 90.

svatého Brikcí³⁴ a svatého Floriána.³⁵ Svatému Linhartovi ve středověku přinášeli vězňové a zajatci řetězy s okovy, jakmile se po jeho vzývání dostali na svobodu. Prosebné a votivní dary spojené s uzdravením dobytka či očekáváním jeho ochrany před nemocemi, úrazy a dravými šelmami se začaly obětovat až v pozdějších dobách, neboť role svatého Linharta jako patrona dobytka nebyla paralelní se vznikem a počátečním šířením kultu. Stala se však v některých regionech (Bavorsko, Rakousko, Čechy a Morava) natolik dominantní, že leckdy zatlačila všechny jeho ostatní ochranné role do pozadí. Původní atribut svatého Linharta a jemu přinášené obětiny, jimiž byly řetězy s okovy, se začal někdy v pozdním středověku ve střední Evropě asociovat s řetězy na přivazování chovaných kopytníků a tím se na ně následně přenesla jeho ochranná funkce.³⁶ V písemných pramenech se v této souvislosti zmiňuje svatý Linhart poprvé k roku 1422³⁷ v Synopsis, kde jsou vyjmenována zázračná dobytčí uzdravení od neduhů a záchránění před šelmami na jeho přimluvu. V následujících staletích přibývá v knihách o zázracích zpráv o votivních darech, které mu byly za uzdravení dobytka přinášeny.³⁸ Ke svatému Linhartovi se první písemná zmínka o votivním daru v podobě železné obětiny vztahuje k roku 1512, kdy jakási Magdalena Frankin von Raitersheim tímto způsobem projevila vděčnost za záchranu krávy, která se dusila spolknutým jablkem.³⁹

Obětování zoomorfních figurek v souvislosti s kultem svatého Linharta dokládají na našem území archeologické nálezy, muzejní exponáty, písemné prameny, odborná literatura a vyprávění pamětníků. Středověké železné zoomorfní figurky byly získány během archeologických výzkumů v Karlových Varech a v Mušově. Je známo, že během 19. století se obětovaly v Uhlíšti u Nýrska a v Dolní Vltavici. Ještě několik let po 2. světové válce tento zvyk přežíval v Borovanech⁴⁰ (CB). Během vlastního terénního výzkumu jsem od pamětníků v několika lokalitách získal doplňující poznatky o obětování dřevěných nebo keramických zoomorfních figurek a o vzhazování peněz do kostelní kasičky. Ve Lhenici (PT) ještě v meziválečném období na den svatého Linharta přinášeli věřící v místním kostele k soše svatého Linharta dřevěné figurky domácích zvířat, které byly před obětováním umístěny poblíž k odkoupení.⁴¹ Kasička, do níž vhadzovali farníci peníze za účelem přimluvy svatého Linharta za dobytek v hospodářství, se nacházela ještě v 50. letech 20. století také pod sochou tohoto světce v ko-

34 *Průzkumy památek*, II. 1998, s. 43.

35 *Mitteil der Wiener Antropol. Ges.* XXX., s. 1865, fig 15 bis 20.

36 BORSKÝ, P. — ČERNOUŠKOVÁ, D. — KONEČNÝ, L. Kostel svatého Linharta v Mušově, *Průzkumy památek*, II. 1998, s. 42.

37 *Synopsis Miraculorum*, s. 88.

38 ANDREE, R. *Votive und Weihgaben des katholischen Volks in Süddeutschland*, Braunschweig 1904, S. 50.

39 *Ibid.* S. 90.

40 CICVÁREK, J. Kuté obětiny z Borovan, *Národopisné aktuality*, Strážnice 1979, 3, s. 248. Tento jev potvrdil kostelník pan Malík z Dolní Stropnice (nar. 1938), který v dětství v Borovanech ministroval. Během interview 1. 3. 2015 v Dolní Stropnici vzpomínal, jak lidé před mší kupovali železné makety domácích zvířat a ty pak kladli na oltář. Rovněž zmínil, že se tato praxe udržela s klesající tendencí v poválečných letech.

41 Informace od Ladislava Šandy (nar. 1927) získány během interview 1. 1. 2012 ve Lhenici.

mařickém kostele. „Vzpomínám, že když jsem byla malá, dávali rodiče a strýc do kasičky u sochy svatého Linharta peníze. Dělali to, když se kráva otelila a oni chtěli, aby dobytče porodila a nebylo nemocný. Ta soška dnes stojí jinde, ale tehdy stála v kostele na levé straně (u závěru evangelijní strany kostelní lodě) na začátku presbytáře, tedy hned jak končila loď pod tím malovaným obloukem. Socha byla poměrně vysoko. Kasičku měl u nohou.“⁴² Obětování zoomorfních figurek probíhalo ještě v 1. polovině 20. století i v Čakově. Tento fakt lze předpokládat na základě vyprávění paní Václavy Kolmačkové, která zmínila, že se na faře, kam chodívala na hodiny náboženství, našla krabice s dřevěnými a hliněnými figurkami domácích kopytníků a že matka ji informovala o jejich v minulosti praktikovaném obětování v kostele.⁴³ Zavedení symbolického přinášení obětí svatému Linhartovi ke kapliče tohoto svätce v Háji u Duchcova při zahájení adventu a rozsvěcení vánočního stromku 6. 12. roku 2014 se uskutečnilo po té, co jsem se na počátku předchozího měsíce dotazoval na místním obecním úřadě na případné obětování zoomorfních figurek v souvislosti s kaplí svätého Linharta. I když nikdo nic takového nevzpomínal, byl samotný fakt obětí svätému Linhartovi přijat se zájmem ze strany vedení obecního úřadu, které se po poradě s Petrem Stolařem, ředitelem hrobského divadla *V Pytli*⁴⁴ rozhodlo tento obyčej ve svérázné formě zavést. Obrátilo se následně na ředitelku místní mateřské školy paní Jaroslavu Schafrovou, aby děti zhotovily figurky oveček, které by pak přinesly při příležitosti zahájení adventu v sobotu večer 6. prosince ke kapliče svätého Linharta. Tyto děti mohly ovečky eventuálně vyrobit i pro jejich již školou povinné sourozence. Prázdné plastové lahve po jogurtech byly použity jako tělívka pro modely oveček, k nimž byly připevněny papírové končetiny a hlavička. Dětský průvod se večer 6. 12. ubíral od prostranství před obecním úřadem ke kapliče svätého Linharta v polích v doprovodu na chůdách jdoucího herce divadla *V Pytli* Tomáše Půlkrábka, který byl převlečen za anděla s lucernou. V kapliče na děti čekala za poustevníka převlečená postava žehnajícího svätého Linharta v podání dalšího herce divadla Václava Romana.⁴⁵

SVATOLINHARTSKÉ FESTIVITY: POSVÍCENÍ, ŽEHNÁNÍ ZVÍŘAT, POUŤ

V minulosti bývaly časté oslavy posvěcení kostela (posvícení). Jejich průběh v souvislosti s kostely svätého Linharta jsem dokumentoval na základě vyprávění informátorů v Čakově, Hlavici a Cítově. Žel z důvodu krajně omezeného počtu dosud žijících pamětníků jsem stejně jako při výzkumu výše popsané praxe prosebných darů odkázán pouze na kusé informace, které nelze verifikovat výpověďmi dalších obyvatel

⁴² Záznam s Marií Šnajdrovou z Komařic (nar. 1946) pořízen během interview 15. 2. 2015 ve Strážkovicích.

⁴³ Informace od Václavy Kolmačkové (nar. 1949) získány během interview 27. 2. 2015 v Čakově.

⁴⁴ <<http://www.divadlovpytli.cz/>>, [2015].

⁴⁵ Rozsvěcení vánočního stromku je divadlem *V Pytli* předvedeném žehnáním svätého Linharta provázeno již od roku 2012; <<http://www.ouhaj.cz/2012-12-01-rozsviceni-vanocniho-stromku-2012-gs-1110/pl=10638>>, [2015].

dané lokality. Kromě toho kronikářské záznamy se o dané tematice příliš nerozepisují, neboť se jednalo o pravidelně opakující se festivity, které byly všem známy, každoročním opakováním připomínány a tudíž nikdo nepovažoval za nutné o nich podrobněji referovat.

Rozsáhlejší vyprávění jsem v Cítově zachytil u paní Marie Šámalové. „U nás v Cítově bývalo posvícení v neděli po dni svatého Linharta. To posvícení jsme slavili dost, dokonce i v pondělí se slavilo. Přípravy na posvícení probíhaly i v sobotu. To bylo nejvíce práce. To se uklízelo a zametaly se chodníčky. Doma se peklo a vyvářelo. Koláče se dělaly a peklo se i něco lepšího než koláče. Už i bábovky se dělaly. Ty bývaly i dvoubarevné. V neděli dopoledne byly slavnostní bohoslužby. Mše byly v latině. Zpívali i mužský. Zpěv na posvícení se nacvičoval několik týdnů dopředu podobně jako na Vánoce, Velikonoce a svatodušní svátky. Chodila jsem zpívat se svými rodiči. Zpívalo se v noci a ani nám nevadilo, že byla zima. A za války, protože se lidé nesměli scházet, ale v kostele jo, tak chodili zpívat evangelíci i bezvěrci. Všecko to chodilo, aby se mohli sejít a aby byl nějaký společenský život. Za války, když jsme měli zkoušku, tak jsme museli mít zatemněný kostel. Tak jsme nosili houně, co byly na koně. Pak tam mladší mužský lezli, připevňovali je na okno, aby nebylo vidět světlo. Chodilo se ze zákristie. Tam se vstoupilo do úplný tmy. Člověk za sebou zavřel a pak teprve vešel do kostela. Takže jsme mohli večer svítit a tam jsme zpívali. V neděli odpoledne byla tancovačka. Chodívali jsme se koukat oknem na sál, jak lidi tancovali. Pak se taky slavilo pondělí. Maminka říkávala, že to pondělí je nejlepší svátek, protože se nemusí vařit a dojí se, co zbylo z neděle. Říkalo se tomu pěkná hodinka. Tehdy nás pouštěli i brzy domů ze školy. Před školou byly boudy, krámy a kolotoče. To pondělí bylo takové klidnější. V pondělí bejvaly zábavy.“⁴⁶

Od manželů Zdeňka a Marie Rutových⁴⁷ jsem získal informace o posvíceních v hlavické farnosti. Ta zde jako lidová slavnost přežívala minimálně ještě do 50. let 20. století. „V Hlavici se konávala pouť na Bartoloměje nebo v neděli po tomto svátku. Tak se ty poutě ustálily místo na Linharta, protože ten je někdy 6. nebo 7. prosince. Tady se na Linharta drželo posvícení. Taková tradice se tady držela. Přes totalitní režim taky všechno pominulo. Když bylo posvícení, tak bejvala zábava. Před posvícením se zabýjely husy. Husy se krmily hlavně před posvícením, šiškovaly se. Mohlo se to dělat klidně týden napřed. S tou drůbeží se to tak mohlo dělat. Ono to taky dá práci. Musíte ji oškubat, vykuchat. Husy měli tehdy v každém baráku. Ne jako dneska, to už husu skoro nikde nevidíte. Polévka byla slepičí. Na to se zabila slepice. Polívka byla nudlová. Pekly se velký koláče v peci. Dělali se tak, že se na holé těsto dokolečka dávaly kopečky tvarohu, máku a marmelády. Na posvícení šlo vlastně všechno, co hospodářství dalo. V sobotu večer se taky konávala tancovačka. Ta bývala ještě v 50. letech. V sobotu se všechno chystalo na neděli, tak jako tomu bývalo při přípravě na pouť. V neděli byla mše v kostele a slavnostní oběd. Pokud přišli nějaký příbuzní, tak přišli na neděli.“

⁴⁶ Informace od paní Marie Šámalové (nar. 1931) získány během interview 11. 1. 2015 v Cítově.

⁴⁷ Informace od manželů Rutových (Zdeněk Ruta, nar. 1931, Marie Rutová, nar. 1935) získány během interview 12. 1. 2015 ve Vápně u Hlavice.

O již zaniklé tradici posvícení na den svatého Linharta v Čakově jsem byl informován od paní Václavy Kolmačkové, která sdělila, že se během těchto oslav konávaly slavnostní mše, že se pekly druhy koláčů, které se přes rok nijak často nepekly a do kterých se při této příležitosti přidávalo více tuku a másla, přičemž byly kulaté s mákem nebo tvarohem uprostřed, zatímco na pouť svaté Markéty byly hranaté, že se na honosný oběd sjížděli příbuzní a že přijížděly také děti, které již bydlely třeba v Praze, že se konaly hlavně taneční zábavy, že venku stávaly občas stánky trhovců, byť jich nebývalo tolik jako o pouti na svatou Máří Magdalénu, kdy panovalo mnohem teplejší počasí, že se jako děti na pouť velmi těšily a že veřejné slavení skončilo nejpozději do konce 60. let.⁴⁸

Pro kult svatého Linharta jsou charakteristické svatolinhartské jízdy a žehnání dobytka.⁴⁹ Tyto obřady se těší velké oblibě a popularity zejména v sousedním Bavorsku. Na našem území mají dávnou a od roku 1994 obnovenou tradici v Uhlišti u Nýrska.⁵⁰ Konání těchto jízd můžeme s určitou pravděpodobností předpokládat, nikoliv však písemnými nebo archeologickými prameny doložit, v Mušově u kostela svatého Linharta. Tuto domněnku může do určité míry podporovat skutečnost konání zdejších velkých výročních trhů dobytka.⁵¹ V Liděřovicích jsem zprostředkovaně získal informaci o v prvorepublikovém období pořádaných *hlukových poutích* nazvaných podle dřeváků, které měly na patě kůži. Tato obuv se nosívala a zároveň asociovala u pamětníků s často chladným počasím během pořádání těchto oslav.⁵² Relikty kultu svatého Linharta jsou v okolí Duchcova doložitelné ještě před 2. světovou válkou. Tehdy se v této oblasti na den svatého Linharta nezaprahal koně a veškerý dobytek se ponechal odpočívat.⁵³ Ve Slověnicích byla roku 2014 knězem P. Mgr. Marcinem Krzstofem Chmielevským (nar. 1977) obnovena úcta ke svatému Linhartu a svatému Mikulášovi zavedením ve výroční den světců (6. listopad a 6. prosinec) poutních mší svatých, na které navazují následné pobožnosti s obsahem modliteb ke slaveným světcům. Do té doby se ve vsi konávaly poutě na svatou Annu, byť její socha byla před mnohými lety z kostela zcizena. Ve vsi pod názvem *koláčová* proslulou pouť se kněz rozhodl zrušit, aby zvýraznil kult svatého Linharta a svatého Mikuláše.

KULT SVATÉHO LINHARTA V SOUDOBÉ NARATIVITĚ A VERBÁLNÍ KOMUNIKACI

Pozoruhodným jevem jsou proniknutí kultu svatého Linharta do soudobé narativity. V Brlohu na Českokrumlovsku se dosud vzpomíná na vyprávění pátera Fran-

48 Informace od Václavy Kolmačkové (nar. 1949) získány během interview 27. 2. 2015 v Čakově.

49 ANDREE, R. *Votive und Weihgaben des katholischen Volks in Süddeutschland*, Braunschweig 1904, S. 53–70.

50 *Zeitschrift für österreichische Volkskunde* 1899, S. 7.

51 Průzkumy památek II., 1998, s. 43.

52 Sděleno 4. 2. 2015 během telefonického rozhovoru páterem Gorazdem Cetkovským z kláštera v Kostelním Vydří. Dotyčný získal tuto informaci roku 2005 od manželů Šprinclových z Hostkovic, jedněch z mála původních obyvatel, kteří zůstali v místě svého bydliště po odsunu Němců po 2. světové válce.

53 <<http://www.ouhaj.cz/kaple-svateho-leonarda-sv-linharta/gs-1053/p1=10638>>, [2015].

tiška Hosy (zdejší farnost administroval v letech 1956–1971) o tom, jak za jeho působení projevili věřící velký zájem o kult svatého Linharta. F. Hosa se k snahám farníků o zavedení kultu stavěl odmítavě. Následně mu zhynula kráva, vepř a onemocněla i oblíbená koza. Hynoucí dobytek se pokoušel léčit, ale neúspěšně. Teprve, když začal vzývat svatého Linharta, koza se uzdravila. Kněz později tento příběh často při různých příležitostech humorně vyprávěl.⁵⁴ V letech 2013–2014 se paní Božena Hrdinková během opravy signalizace kostela v Krči (PI) rozhodla pro uložení skulptury svatého Linharta ve svém domě. Z tohoto období vzpomíná na napadení a usmrčení jejích pětadvaceti slepic liškou na Velký pátek roku 2013. Tuto událost okomentovala strohým konstatováním „Tehdy mi ten Linhart nepomohl“.⁵⁵ Současný páter římovské farnosti Maxmilián Petr Koutský zmínil během interview vzpomínku pátera Františka Sobiška⁵⁶, který hovořil o nejmenovaném kaplanovi v Týně nad Vltavou. Ten v dobách jeho dětství častoval zlobivé chlapce ve farnosti ironickým výrokem „Ať ti žehná svatý Linhart.“ Tímto vyjádřením prý přirovnával chování dotyčných k chování dobytka.⁵⁷ Obdobnou informací mi poskytl také páter Gorazd Cetkovský z kláštera v Kostelním Vydří: „Matně si vybavuji, že jsem to slyšel od jedné ženy, která pocházela od Milevska, ale pak žila na Českokrumlovsku.“⁵⁸

SKULPTURY A OBRAZY SVATÉHO LINHARTA: IKONOGRAFIE

Z ikonografického hlediska se svatý Linhart zobrazuje nejčastěji se dvěma hlavními atributy, tj. s pouty a řetězy nebo s dobytkem. Výjimečně se zde setkáme s dítětem, s knihou či s dalšími atributy. Výjev s dítětem v podobě reliéfu na podstavci sochy je doložitelný v Mladějově (JC) a v Hlavici (LB). Řetězy s okovy se běžně jako atribut vyskytovaly u středověkých zobrazení, neboť tehdy se ještě u svatého Linharta nezformovala ochranná funkce dobytka a koní. Naopak v pozdějších dobách občas posledně jmenovaná role vystoupila natolik do popředí, že býval zobrazován pouze s domácími kopytníky. U velkého množství zpodobnění postav světce se však vyskytují atributy oba. Svatý Linhart vykazuje pozoruhodnou variabilitu zpodobnění dvou základních typů. Někdy se zobrazuje v řeholním rouchu (poustevník, mnich, opat), jindy v biskupském oblečení. Z ikonografických dokladů kultu svatého Linharta se v největší míře dochovaly skulptury a obrazy v interiérech kostelů, což platí zejména o jižních Čechách. Několik exemplářů z mobiliářů církevních budov se na-

54 Za nutné a vědecky přínosné považuji fixovat doplňující údaje, zachytit případné tradované verze u jednotlivých farníků i analyzovat jejich difference.

55 Informace získány od paní Boženy Hrdinkové (nar. 1937) během interview 16. 1. 2015 v Krči.

56 Mons. František Sobišek působil jako výpomocný duchovní ve farnosti u katedrály sv. Mikuláše v Českých Budějovicích (nar. 17. 1. 1920, kanovníkem od 1. 2. 2000, † 10. 5. 2013 Česká Budějovice). <http://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1ln%C3%AD_kapitul_a_u_sv._Mikul%C3%A1%C5%A1e_%C4%8Cesk%C3%A9_Bud%C4%9Bjovice>, [2015].

57 Informace získány od pátera Koutského během interview 1. 3. 2015 v Římově.

58 Informace zaslána v rámci internetové korespondence 7. 3. 2015.

cháží v muzejních a galerijních sbírkách i expozicích, kam byly nezřídka zařazeny jedinečné a mimořádně cenné skvosty gotického umění. Např. v budově bývalého Anežského kláštera pražské Národní galerie nalezneme gotickou skulpturu svatého Linharta z Kašperských Hor, v Alšově jihočeské galerii na Hluboké sochu svatého Linharta z Čakova, v Regionálním muzeu v Českém Krumlově gotickou sošku svatého Linharta z Výšného u Vyššího Brodu, v Oblastním muzeu v Chomutově skulpturu svatého Linharta z Březence a v Moravské galerii v Brně oltářní křídlo se svatým Linhartem a svatým Jiřím z Lidéřovic.

Mnohé skulptury a obrazy svatého Linharta byly zničeny během likvidace či chát-rání církevních staveb v minulých desetiletích. Za jednu z „nejbolestivějších“ kulturních ztrát je možné považovat zničení gotických soch z kostela svatého Linharta v Uhlišti u Nýrska po vytvoření hraničního pásma po roce 1948. Další negativum, které přispělo k jejich úbytku, představuje vykrádání církevních objektů. Žel mnohdy nebyla zavčas pořízena odborná dokumentace, pamětníci vymřeli, případně si podobu obrazu světce nepamatují. Doslova „poslední nadějí“ v alespoň částečnou rekonstrukci vzhledu těchto zcizených či zničených soch a obrazů mohou být rodinné, během církevních obřadů pořízené fotografie. V této souvislosti si je však třeba uvědomit, že hojně ke ztrátám tohoto druhu kulturního dědictví došlo v pohraničních oblastech, kde probíhaly změny v národnostní struktuře obyvatelstva a je tudíž velmi pravděpodobné, že se případná dokumentace může nalézat v zahraničí rozptýleně v rodinách bývalých usedlíků či jejich potomků, pakliže se u nich dochovala.

Z ikonografického hlediska nelze opominout ani lidové podmalby na skle, které jsou charakteristické pro jihočeský region a kde se výjev svatého Linharta vyskytuje. Do kategorie zobrazení světce na skle lze též zahrnout pseudogotickou vitráž v presbytáři kostela svatého Víta v Osečné (LB) a kostela svaté Markéty v Kašperských Horách (KT). Někdy bývá svatý Linhart do souborů kostelních obrazů a soch umístěn spolu s dalšími agrárními světcí, nejčastěji se svatým Isidorem Madridským, patronem oráčů a pěstitelů obilí a zemědělských plodin. Tato kombinace byla vytvořena například v interiérech kostelů v Bernarticích (PI), ve Světcí (TP), v Dublovicích (PB), v Římově (CB) (nástěnné malby v ambitu) a v Bošilci (CB), kde součást interiérových obrazů agrárních světců tvoří ještě okrouhlý obraz svaté Notburgy doplňující horní část oltáře svatého Isidora. Podobnou kombinací agrárních světců dokládají také exteriérové skulptury. V daném případě však není nutné, aby se nacházely v těsné blízkosti. Agrární kombinační skulptury se nacházejí např. v Dobříši, kde před kostelem svatého Kříže stojí vedle sebe svatý Linhart a svatý Tadeáš vzývaný rovněž v zoufalých situacích a pohromách. Zřejmě tedy byla od těchto světců očekávána ochrana úrody a dobytka.⁵⁹ V Březně na Mladoboleslavsku byly za obcí postaveny skulptury svatého Linharta a svatého Isidora Madridského. V Liběšicích se v souboru soch před kostelem nachází svatý Linhart a svatý Donát, u zemědělců oblíbený patron proti krupobití. Městečko Miletín si jako agrární patrony zvolilo svatého Linharta a svatou Notburgu, jimž vytvořilo barokní skulptury.

59 Písemné materiály v depozitáři muzea v Dobříši.

O něco komplexnější přehled mohu (z důvodu menší početnosti oproti předcházejícímu druhu památek) poskytnout zatím pouze u nástěnných maleb vně i uvnitř církevních staveb, dále u solitérních skulptur a plastik, aniž bych si však kladl nárok na dokumentační úplnost. Z interiérových nástěnných zpodobnění je možné zmínit například gotickou malbu z 15. století v hradní kapli na Zvíkově, kde je světec opatřen pouze řetězem s okovy a nikoliv dobytčaty. Na stěně presbytáře kostela svatého Linharta v Mušově se dochovala pozdně gotická nástěnná malba znázorňující svatého Linharta v podobě postavy oblečené do dlouhého červeného pláště, která drží v levici opatskou berlu a v pravé ruce okovy, které právě odňal jednomu ze dvou zobrazených prosebníků. Na barokní malbě v presbytáři kostela svatého Linharta a svatého Oldřicha v Matějovci je svatý Linhart zobrazen v podobě mnicha s řetězem a okovy. V kostele svatého Floriána v Kaplici byla v rámci regotizace vytvořena nástropní výmalba světců, včetně svatého Linharta coby řeholníka s dobytčetem u nohou. V Děbolíně (JH) jsou v návesní venkovské kapli zachovány drobné malby světců, kde je svatý Linhart znázorněn jako biskup s dobytčetem. V nedávné době byla přebílena nástropní malba s výjevem svatého Linharta od Otty Heinliche v pseudobarokní kapli svatého Jana Křtitele z počátku 20. století v Dlouhé Louce (TP). Dosud se mi nepodařilo z důvodu chybějící fotografické dokumentace vypátrat její podobu před přemalbou. Na vnější stranu církevního objektu byl svatý Linhart s okovy i s dobytčetem umístěn jako lidově pojatá malba v případě kapele v Brlohu (CK) a jako roku 1966 amatérským malířem Janem Škudlou⁶⁰ na sololitové desce pod sklem vytvořený obraz svatého Linharta s atributy dobytčaty i okovy s řetězy na neogotické kapli svatého Šimona a Judy ve Stožicích (ST).

Občas se vyskytují skulptury a reliéfní plastiky svatého Linharta i v terénu. Tento typ památek charakterizuje spíše regiony s tradicí krajinářských plastik, přičemž jeho vznik a rozvoj máme doložen až pro barokní období s výraznou kontinuitou zejména v lidovém venkovském prostředí prakticky po celé 19. století. V okrese Jičín jsem zaznamenal barokní skulpturu svatého Linharta v Mladějově v podobě biskupa (atribut dobytče u nohou světce, ovce byla ukradena, na podstavci reliéf královny s narozeným dítětem, řetězy s okovy znázorněny na bocích podstavce), u Miletína sochou z roku 1772 rovněž v podobě biskupa s domácím kopytníkem u nohou a v Sobčicích s analogickým ikonografickým pojetím vytvořenou sochu, která byla koncem 19. století obnovena a na počátku 20. století přestavěna a opravena. Na trojbokém sloupku z roku 1717 byl v Libuni vytvořen reliéf žehnajícího Leonarda na oblacích. Ohnisko šíření kultu svatého Linharta v širokém okolí poutního kostela v Hlavici zaujímá velkou část Českosudska. Kromě barokní statue svatého Linharta v Hlavici (vykazuje značné podobnosti jako socha téhož světce v Mladějově s dobytčaty u nohou, na podstavci plastikou královny s novorozencem a řetězy s okovy) nalezneme reliéfy na skulpturách v několika vsích. V Lesnovku (LB) se na čelní straně podstavce sochy Panny Marie nachází svatý Linhart v podobě biskupa s berlou a dvěma dobytčaty. Světec je z hlediska atributů pojatý ikonograficky obdobně jako na téže straně podstavce kříže ve Střížovicích (LB) a na boční straně

⁶⁰ Jan Škudla (1919–1991).

podstavce kříže ve Smržově (CB) a taktéž na boční straně podstavce kříže v Kozmicích (MB). Na Mladoboleslavsku nechalo město Březno vztyčit roku 1752 v polích při cestě do Domousnice sochu svatého Linharta a u rozcestí na Novou Telib, Dolánky a ke Lhotě statui svatého Isidora Madridského. Obě díla pocházejí z dílny slavného barokního kameníka Josefa Jiřího Jelínka z Kosmonos. Jelikož byl na jejich výrobu použit pojizerský jemnozrný pískovec, došlo k jejich silnému poškození a destruktivní erozi atributů. Původně ke skulptuře svatého Linharta patřila figura vola a koně.⁶¹ Na Příbramsku stojí socha svatého Leonarda z roku 1760 před kostelem svatého Kříže v Dobříši. Z ikonografického hlediska představuje jedinečný unikát díky atributu v podobě srdce. Další socha svatého Leonarda (s atributem v podobě okovů) na Příbramsku se nachází před zámekem v Osečanech. Spolu s další sochou svatého Felixe pochází z 18. století. Obě sochařská díla jsou silně poškozena a byly jim uraženy hlavy. Velkou koncentrací sochařských děl se svatolinhartskou tematikou vykazuje Ústecký kraj. Na chomutovském náměstí postavil roku 1697 sochař Ambrož Laurentis z prostředků nadace mistra cechu pekařského Ondřeje Josefa Wolfa barokní trojiční sloup z křídového pískovce s balustrádou, kde se ve společenství sedmi skulptur nachází svatý Linhart.⁶² Roku 1762 vytvořil v Liběšicích (LT) pražský sochař T. Süssmayer skulpturu svatého Linharta.⁶³ Sochu svatého Linharta z 18. století s poněkud netradičně pojatým atributem zvířete lze spatřit v souboru hodnotných barokních soch světců v Cítolibečích (LN). Socha svatého Linharta v pojetí žehnajícího biskupa před hřbitovní zdí v Radonicích nad Ohří (LN) pochází z Pátku nad Ohří, odkud byla převezena roku 1827. Pozoruhodná, byť značně poškozená skulptura svatého Linharta se nachází na mostku v Jeníkově (TP). Obledením a celkovým pojetím i umístěním na mostek připomíná spíše svatého Jana Nepomuckého. Nejprve jsem dospěl k domněnce, že se jedná o původní sochu tohoto světce, který byl na svatého Linharta pozměněn v 19. století, kdy se k němu v regionu zvýšila úcta. Tuto hypotézu však vyvrátil Jiří Wolf, pracovník Muzea města Duchcova, který sochu doplňující nápis: S(ANCTUS) /LEONARDUS /ABBAS / dle typu písma klade jednoznačně do 18. století, jak ostatně napovídá i čitelný vyrytý letopočet 1768. Přesto tato skutečnost nevylučuje předpoklad, že skulptura přece jen mohla být původně svatým Janem Nepomukem, avšak byla transformována na svatého Linharta záhy po svém vzniku, nikoliv až v 19. století. V jihočeském regionu byla vytvořena jedna venkovní statue na morovém sloupu v Mirovicích.

SOUČASNÁ ZPODOBĚNÍ SVATÉHO LINHARTA

V dokumentačním přehledu je třeba zmínit také o současných zpodobněních svatého Linharta, doložitelných v několika lokalitách jihočeského regionu, konkrétně

61 <<http://www.npu.cz/barokni-socha/vsechna-dila-a-mista/vypis/detail/176/>>, [2015].

62 ADAMCOVÁ, K. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Ústeckém kraji*, Praha 2012, s. 212.

63 POCHE, E. *Umělecké památky Čech 2*, (K–O), Praha 1978, s. 242.

v Čakově (CB), Prachaticích, Cerhonicích (PI) a Todni (CB), která svědčí o kontinuitě kultu. V Čakově nechala paní Václava Kolmačková pro hlavní oltář kostela svatého Linharta zhotovit skulptury svatého Linharta, Korbiniána a Prokopa jako náhradu za původní gotické sochy, které získala *Alšova jihočeská galerie* na Hluboké.⁶⁴ Postavy těchto světců byly vyrobeny sochařem Josefem Hanusem po roce 2000 z dřevěné konstrukce potažené drátěným pletivem. Po přivezení do Čakova byly v domácnosti paní Kolmačkové opatřeny šatičkami, které ušil Jan Rosendorsfský, kastelán z Horšovského Týna. Do výklenku zděné ohrady statku č. p. 23 v Cerhonicích (PI) nechal roku 2009 umístit František Vodička obrázek svatého Linharta na návrh pana Jiřího Hladkého, inspektora památkové péče MěÚ v Písku. Grafiku zpracoval František Doubek⁶⁵ a instalace se ujal Jiří Reinish, majitel českobudějovické galerie *U Zlatého kříže*. František Vodička vysvětlil příčiny volby obrázku svatého Linharta následovně: „Svatý Linhart je patron nespravedlivě uvězněných a dobytka. To se k tomu statku nejlépe hodí. Můj strýc byl také nespravedlivě vězněn. Majetek mu byl zkonfiskován a teta vystěhovávána. On totiž neplnil dodávky, jak to tehdy ti statkáři museli. Statek měl 330 ha. Chtěl jsem původně dát do výklenku nějakou sošku, ale to se krade. A tak mi pan Hladký poradil, abych tam dal obrázek svatého Linharta. Navíc zámeček v oboře u Cerhonic patřil rodu Linhartů. Kapličku jsem nechal nabarvit na modro, protože původně byla taky modrá. Tehdy kapličky často bývaly modré. Když jsme ji opravovali, byla celá otlučená. Byly tam nepatrné zbytky původní modré. Kaplička ještě není vysvěcená. Požádal jsem o to pana kardinála Vlka, který ji slíbil vysvětit, ale zatím se sem nestihl dostat.“⁶⁶ V Todni (CB) byla roku 2011 umístěna do kapse svatého Linharta skulptura světce a zabudována kovaná mříž, která nahradila původní dřevěnou. Skulpturu zhotovil Miroslav Švihla z Dobré Vody u Českých Budějovic a mříž vytvořil umělecký kovář Ludvík Ferenzý z Besednic. Místní obec podala podklady k projektu, který byl finančně podpořen z grantového programu *Obnova drobné sakrální architektury v krajině*. O kapličku se starala paní Erna Lífková z Todně, která zřejmě vybavila interiér současnou výzdobou. V říjnu roku 2012 byly boží muka a kapličky na Svatopetrské cestě mezi *Domem s pečovatelskou službou Skalka* a hřbitovem opatřeny deskovými obrazy od pražského výtvarníka a malíře Tomáše Skořepy⁶⁷, který zvítězil ve výtvarné soutěži. Mezi typické české světce jako svatý Václav, svatá Ludmila, svatý Prokop, svatý Vintíř, svatý Cyril a Metoděj, svatý Jan Nepomucký i v českých zemích oblíbený svatý Hubert byl zařazen svatý Linhart. Zpodobněn je v biskupském oblečení, avšak bez mitry. Atributy zastupuje dobytek a řetěz s okovy v levici. Oproti běžné biskupské berle v levé ruce je

64 Informace získány od paní Václavy Kolmačkové (nar. 1949) během interview 27. 2. 2015 v Čakově.

65 Prof. František Doubek, nar. roku 1940 v Milevsku, vystudoval výtvarnou výchovu na pražské Vysoké škole pedagogické, promoval u profesora Cyrila Boudy. Od roku 1969 působil v Písku jako středoškolský profesor. Kromě toho je znám vlastní výtvarnou činností.

66 Informace získány od pana Františka Vodičky během telefonického rozhovoru dne 2. 12. 2014.

67 Tomáš Skořepa (nar. 1960), <<https://sites.google.com/site/restaurovanimaleb/>>, [2015]; <<https://plus.google.com/u/0/106574198786909785969/posts>>, [2015].

tento svatý Linhart drží v pravici. Tematicky byly postavy svatých navrženy římskokatolickou farností v Prachaticích, doporučený správní radou *Nadačního fondu města Prachatice pro rozvoj kultury a péči o památky* a schváleny Radou města.⁶⁸

ZÁVĚR

Článek si neklade nárok na úplnost zpracování. Je spíše výzvou k dalším a důkladnějším výzkumům. Tematika svatého Linharta byla, pomineme-li několik „světlych“ výjimek, ze strany badatelů málo reflektována, v podstatě takřka zanedbávána. Rozsah tohoto textu a zatím z mé strany nedostatečné zdokumentování obrovského množství v první řadě ikonografických pramenů, které se svatého Linharta tematicky týkají, mi neumožňuje v současné době vytvořit kompletní soupis, případně hodnověrnou statistiku a analýzu jednotlivých typů zobrazení a aplikace atributů. Tempo prací na zdokumentování a podrobné analýze movitých dokladů svatolinhartského kultu v podobě podrobného katalogu soch a obrazů uvnitř církevních staveb částečně zpomalují omezené osobní, časové, finanční a dopravní možnosti, často komplikovaný přístup do církevních objektů, administrativní omezení a neúplné databáze a seznamy církevních mobiliářů v památkových institucích. Nicméně tyto faktory nevnímám jako nepřekonatelnou překážku a hodlám se navzdory určitým komplikacím věnovat nadále výzkumu, abych mohl poskytnout nové a rovněž prohloubit dosavadní poznatky. Kromě toho považuji za neodkladné zpracovat podrobněji ostatní projevy kultu svatého Linharta, mezi něž patří např. v minulosti praktikované obětní rituály a festivity, a v neposlední řadě analyzovat jeho roli a význam v současné společnosti.

68 <http://www.rozhlas.cz/cb/zpravodajstvi/_zprava/1034335>, [2015]; <http://www.rozhlas.cz/cb/zpravodajstvi/_zprava/1034335>, [2015]; <http://mesto.prachatice.cz/pdf_0412/02.pdf>, [2015].